

Mads Andersen's
Fæstetid i Storgaard
i
Vester Herborg By

Vester Herborg By

1664 var der 8 gårde i byen. Deraf lå de 7 hele tiden under Lundenæs, medens de ottende ejedes af Velbårne Christen Lange til Brejninggaard, som senere afstod den til Lundenæs. 1688 er Sofie Rostrup kommet i besiddelse af en gård i Vester Herborg. I slutningen af 1700'erne blev alle gårde selveje.

Storgaard

Var forhen sognets største gård, deraf dens navn. Sagnet fortæller, at den var præstegård i den tid, Herborg, - før det blev lagt under Vorgod, - var et selvstændigt kirkesogn. Senere blev den bolig for herredsfogeder.

Som saa mange andre gårde i Sognet har også denne gennem flere hundrede år ligget under Lundenæs Hovedgaard. 1597 og 1599 fæstedes den af Niels Christensen, som i afgift måtte yde: " 2 sk. 2 alb. leding, 2 skp. havre, 5 ørte rug, 3 ørte byg, 1 faar, 1 gås, 2 høns, 1 skovsvin, 1 skovsvin, 1 fornød, 12 heste gæsteri".

1609 og 1635 beboedes Storgaard af Jens Jørgensen og ca. 1636 og 1645 af Herredsfogeden Jørgen Jensen, som sidstnævnte år havde en besætning paa 3 heste, 4 køer, 6 stude, og "ungnøder" og 20 faar. 1644 havde han en udsæd af 3½ tdr. rug, 2 tdr. byg og 4 tdr. havre.

Efter hans død overtog hans enke, Karen, fæstet. Hun lever endnu 1651. Den næste fæster hed Jens Nielsen. Han nævnes i matriklen af 1664. 1688 bor der endnu kun en fæster paa gården, nemlig Mads Christensen, men i de næste hundrede år har Storgaard mindst 2 fæstere ad gangen.

Peder Pedersen

1705 bor Mads Christensen endnu i Storgaard, men havde da afstået halvdelen af denne til Peder Pedersen, som døde 19. februar 1717, 80 år gammel. Han efterfulgtes af sin søn Michel Pedersen, der i 1743 nævnes som en "formuende fæstebonde", som i Assing Sogn ejede en gård af htk. 3 tdr. 1 skp. 2v alb. Hans hustru kendes ikke, medmindre hun er identisk med den 86-aarige Apelone Pedersdatter, som døde i Storgaard den 3. marts

1770, eller med den 70-aarige Else Christensdatter, der døde samme sted den 5. september 1772. Michel Pedersen havde i sit ægteskab 9 børn, hvoraf vistnok kun fem når den voksne alder, nemlig

Ellen, gift med Mads Andersen Widebæk,
Maren, gift med Mads Andersen Storgaard,
Anna (eller Inger), gift med Niels Christensen i Vesterager,
Johanne, gift med Niels Madsen af Herning,
og sønnen Christen Michelsen,
som efter faderen, der døde i 1772, 80 år gammel,
faar fødegården i fæste.

Christen Michelsen var gift to gange. Med sin første hustru, hvis navn er ukendt, havde han datteren Mette, født 1769, og med sin anden hustru, Maren Olufsdatter, har han en datter Else, som døde 1779, 3 mdr. gammel.

Ved den tid Christen Michelsen er blevet mand i gården, den 23. september 1768, døde Peder Thomsen i Storgaard af et slag han fik i hovedet af en plejlstav. Han var 11 år gammel. Velsagtens er det en lille hyrdedreng, der her har måttet lade livet. I slutningen af det 18'de århundrede lod Christen Michelsen fuldstændig sin gårdspart splitte ad.

1797 solgte han en større parcel af htk. 1 tdr. 2 skp. 0 fdk. 16/20 alb. til Jens Jensen Højmose for 237 rdl. 1798 lod han ved auktion resten af gården sælge.

Laust Christensen Gregersen i Kjelstrup købte en parcel for 93 rdl. 3 sk.

Niels Jensen, Herborg, en engparcel,

Povl Madsen, Videbæk, en parcel for 220 rdl.,

Povl Henrik Frandsen i Videbæk en engparcel for 94 rdl., Jens Skalstrup i Lem en engparcel for 41 rdl.,

Lars Sørensen, Tulsgaard, en engparcel for 51 rdl.,

Anders Olsen Post, Herborg, ligeså en engparcel for 87 rdl., og endelig købtes hovedparcellen af htk. 1 tdr. 4 skp. 1 fdk. 1 alb.

for 530 rdl. af Anders Madsen paa den anden gårdspart. Dermed er denne gårdsparts saga endt.

Mads Christensens gårdspart

1688 havde Mads Christensen hele Storgaard i fæste, men omkring 1700 eller måske allerede før måtte han afstå halvdelen af gården til Peder Pedersen. Mads Christensen døde den 11. april 1725, 81 år gammel. Hans hustru, Anne Jepsdatter (Jeppesdatter? /KP), fulgte snart efter, idet hun døde den 11. marts 1727, 73 år gammel. Men allerede 1717 havde deres søn, Jeppe Madsen, eller Jeppe Herborg, som han blev kaldt, overtaget deres gårdspart. Samme år holdt han bryllup med Anne Pedersdatter Fruergard, datter af Peder Fruergaard i Videbæk. En broder til hende, Peder Fruergaard, døde i Storgaard 1747, 77 år gammel. Han boede først i Videbæk, senere i Herborg, og på sine gamle dage i Storgaard, Velsagtens hos søsteren, men dog vist uden at have del i gårdens drift. Anne Pedersdatter blev moder til fem børn:

En søn, Peder, og døtrene Kirsten, Ane og to af navnet Maren, hvoraf den ene døde som lille.

1755 havde Jeppe den sorg at miste sin hustru, men allerede året efter giftede han sig igen.

Også denne gang er hans hustru fra Videbæk, men hvad der er endnu mærkeligere, hun hed Anne Pedersdatter, som hans første hustru, og ligesom denne fødte hun ham 5 børn, nemlig Mads, Peder, Anna og desuden en Peder og Anna, der vistnok døde som små. Jeppe Herborg efterfulgtes af Jep Nielsen, der igen omkring 1768 afstod sin gårdspart til Augustinus Jensen, som var gift med en pige ved navn Maren Christensdatter. Deres børn var Mette, Christen og Jens. Augustinus boede kun en kort tid i gården, thi 1773 har en ny mand, Mads Andersen, gårdsparten i fæste.

Mads Andersen skiftede herskab, idet sognepræsten Hans Steenberg i Vorgod 1780 købte den halve Storgaard - måske den hele - af herremanden på Lundenæs, og i den anledning skulde han have sit fæstebrev fornyet. Mads Andersen måtte beholde den hidtil benyttede halve del af husene, salshus og udhuse, samt

halvdelen af agre, eng, fædrift, lyngslet, tørveskær osv. Foruden kongelige skatter skal han betale pr. centner skat på Amtsstuen samt svare soldaterhold efter sit hartkorns størrelse med andre i Lægget, når en soldat skal lejes, "hvilke sidste tvende Dele jeg godtgør ham i Landgilde, således, at han kun svarer årlig 6 Rdl. Landgilde, som betales til 1ste Maj 1781 og fremdeles årlig, og foresten fri for al Ægtekørsel og Arbejde i alle Måder. Og skulde det ske, at jeg eller mine Arvinger vilde sælge hans påboede halve Part af Storgaard, skal det blive ham eller en af hans Børn, som Fæste på Stedet haver, overladt og skødet for den Sum a Eet Hundrede og tresindstve Rdl., om han det vil købe. Al den Stund nu Mads Andersen holder sig overskrevne efterrettelig og er mig som Husbond hørig og lydlig i alt tilliggende. Dette bekræftet med min Hånd og Segl. Hans Steenberg (L.S.) Vorgod Præstegaard., den 4. August 1780.

Mads Andersen var gift med en datter af Fæsteren Michel Pedersen på den anden gårdspart, Maren Michelsdatter, med hvem han har datteren Mariane, gift 1785 med Morten Søb Mogensen, boende på Holmsland, og sønnerne Christen, Jens, som døde 15 år gammel og Anders, der overtog gården efter faderen.

1790, den 7. oktober blev Anders Storgaard, som han kaldes, gift med Kirsten Christensdatter fra Sønderup i Nr. Vium Sogn, og har vel så fået fæstet på gården, som han 1797 købte til selveje af pastor Hans Steenbergs enke, Dorthe Katrine, for 160 rdl. Året efter forøgede han sin ejendom betydeligt, idet han ved auktionen på den anden gårdepart købte hovedparcellen af denne for 530 rdl.

1834 ejedes Storgaard af Christen Hansen, som vist var gift med en datter af den forrige ejer. Efter at have boet her i en del år solgte han gården og flyttede til Vadgaarden, som han havde købt. Hans eftermand havde vanskeligt ved at klare sig og solgte derfor igen gården til Mads Nielsen, som heller ikke spandt silke ved den, hvorfor han senere afhændede den til Mads Storgaard fra Borriskrog.

Dens nuværende ejer hedder Niels Grove Jensen.

I Christen Michelsens og Mads Andersens tid brændte Storgaard. Om Ildsvåden fortæller justitsprotokollen følgende:
1778, 27. Oktober, meldte sig til Retten Christen Michelsen og Mads Andersen begge af V. Herborg, som gav Retten bedrøveligen Tilkjende, at der sidstleden Mandag d. 19. Oktober i Dagbrækningen om Morgenen opkom i Køkkenet ved siden af Salshuset, hvorved Køkkenet var, en skadelig Ildebrand hos Christen Michelsen, som de blev vækket, hans Kone og ham i Sengen, og kom tillige med Kone og Børn næsten nøgen ud. Hvilken Ildebrand i en kort Tid, skønt der dog, kom Folk til Redning, ej kunde dæmpes, men greb saa vidt om sig, at Ildens Lue ej allene reent fortærede og opbrændte bemeldte Chr. Michelsens Sals og Vaaningshus, bestående af 10 Fag, og et Stykke af hans Fæhuus, omtrent 2 Fag, men endog hans Naboens, Mads Andersen, Salshuus, som var indbygget i den første skadelidendes, bestaaende af 12 Fag, og var Chr. Michelsens Huus i skikkelig beboelig Stand og det nederste af Salshuuset Egetømmer. Mads Andersen var nylig bygget for en a to År siden, noget hvert År. Disse 2de Bønder er af Lundenæs Gods og skatter efter Amtstueattest hver Hartkorn 5 td. 4 Skp. 3 Fdk. 1½ Alb., fremleveret under Hr. Amtsforvalter Lytkens Hånd. - Disse 2de beklagelige og skadelidende fattige Fæstebønder forklarer efter Rettens Tilspørgelse, og især Christen Michelsen, hvor ilden først begyndte, at de aldeles ikke vidste, hvorledes eller hvoraf Ildebranden havde sin Oprindelse; men bemeldte Chr. Michelsen forsikrede, at hverken ham eller hans Folk havde enten med Uagtsomhed med Ilden eller i andre Måder forårsaget sin og Naboens Skade ved samme Ildebrand. De beklagede også, begge skadelidende, med største Vemodighed, at de herved havde mist de meste af deres ringe Ejendomme og hver af dem alene bjerget to ringe Senge og den ene en og den anden to Kister; men i øvrigt blev baade deres Klæder og andet Huusgeraad opbrændt. Til denne Forulykkelse og deres større Skade skede Ildebrand fremstillede disse 2de skadelidende Mænd, Christin Michelsen, og Mads Andersen, 4re Beboere og Gårdmænd, som er deres nære Naboer, for at give Forklaring om denne bedrøvelige Skade og paa

Rettens Spørgsmaale eedeligen at give Oplysning om, hvorvidt de om samme Ulykke er vidende og øjensynlige Vidner. - Hvorpaa Rættens fremkaldede disse 4de Mænd, nemlig Søren Pedersen og Mads Nielsen af Herreborg, Lars Sørensen Tulsgaard og Jørgen Larsen Birchmoese, som bleve af Retten formanede at aflægge saadan Oplysning om denne Skeede Ildebrand, som de eedeligen kand bekræfte, hvortil de ei alleene som meldt bleve formanede, men endog betydede Eedens Kraft og Vigtighed.

Hvorpaa Rættens tilspurte dem først alle 4de først, om de ere beslægtede med disse skadelidende? Nej.

Hvor nær enhver af dem boede de 2 afbrændte Steder? De boede omtrent 100 Skaft, de andre dobbelt saa langt derfra.

Hvad tid de den Dag blev Ilden var? - De 3de Vidner hørte Skrigen og Jammer, hvorefter de løb strax i Dagbrækningen, men de kunde ikke se Ilden, før de kom nær til Stedet, formedelst stærk Taage. Paa hvad Sted i Gaarden de først saa Ilden, af Skorstenene ud af Huset? - Da de kom, stak Ilden ud af nær Side af Christin Michelsens Hus. - Om ikke Vidnerne søgte med størst mulig Flid i første Anfang at dæmpe Ilden, eller hvad der var Grund til, at det ikke skete? - Ilden havde taget saadan Overmagt indvendig i Huset, at de ikke kunde udrette noget til dens Dæmpelse formedelst Røg og Qvalm; men Fæhuset fik de reddet, efter at 2 Fag var brændt. - De afbrændte 2 Gaarde laa hinanden saa nær, at Salshusene var bygget ind i "hverandre".

Om Ilden da tog saa stærk Overhaand fra det første Sted, at Mads Andersens Salshus heller ikke kunde reddes? Nej, thi det var saa bespændt indvendigt af Ild, som løb rundt om indvendig, at der ingen Redning var undtaget for Fæ- og Ladehuset. - De kunde ikke gøre sig nogen som helst Forestilling om, hvorledes Ilden var opstaaet.

- I Løbet af omtrent en Stund var begge Gaarde nedbrændt og intet Tømmerværk til Nytte blev reddet.

I hvad Stand var de to Gaarde?

Christen Michelsens Hus var i skikkelse god Stand og beboelig, men Mads Andersens Gaard var bygget for 2 Aar siden med Egetømmer:, der var ingen bedre i hele Sognet. Christen

Michelsens afbrændte Huse var næsten 2 Gange af Værdi, som det tilbagestaaede; men Mads Andersens Salhus var fuldkommen 3 Gange af Værdi, som det tilbagestaaede. Christen Michelsen fik reddet 2 maadelige Sengeklæder og Kiste, og Manden med Kone og Børn kom næsten nøgne ud. Mads Andersen fik ligeledes bjerget 2 maadelige Sengsklæder og 2 Kister - og kom ogsaa næsten nøgne ud. De brandlidte vare ædruelige, skikkelige Folk, og der var ingen Laster dem at tilegne.

Dette Vidne bekræftedes med Ed, hvorefter de skadelidte begærede Tingsvidnet i lovlig Form beskreven.

Det skal imidlertid ikke være første Gang, at Storgaard er blevet hjem søgt af Ildsvaade. Efter Traditionen skal Gaarden være brændt i lste Halvdel af det 18de Aarhundrede. Men det blev heller ikke sidste Gang; thi 1920 brændte Gaardens Udbygninger, medens Stuehuset, der ikke var sammenbygget med de øvrige Bygninger, blev reddet.

Uddrag fra Jens Abildtrup, Vorgod sogn i Bølling og Hammerum Herreder.

